

CAPITOLUL I. CONSIDERAȚII INTRODUCATIVE. DEFINIȚIA PROCESULUI PENAL

SECȚIUNEA I. CONSIDERAȚII INTRODUCATIVE

Elaborarea și adoptarea actualului Cod de procedură penală s-a realizat ca urmare a manifestării de voință a clasei politice, pe de o parte, dar și ca o consecință a evoluției economico-sociale a României, în mod deosebit după anul 1989, pe de altă parte.

Vechiul Cod de procedură penală, aflat în vigoare din ianuarie 1969, a respectat rigorile procesului penal al fostului stat totalitar, însă după 1989 s-a constatat că acesta era în contradicție cu jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, în condițiile în care România a ratificat Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale.

Potrivit expunerii de motive prezentate în scopul adoptării Legii nr. 135/2010, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 486 din data de 15 iulie 2010, actualul Cod de procedură penală are ca scop îndeplinirea mai multor obiective:

- crearea unui cadru legislativ în cadrul procesului penal mai rapid și mai eficient și, în același timp, mai puțin costisitor;
- protecția drepturilor omului și a libertăților garantate de Constituție și de instrumentele juridice internaționale;
- armonizarea cu dispozițiile cuprinse în Noul Cod penal;
- reglementarea corespunzătoare a obligațiilor internaționale asumate de România în legătură cu actele normative din domeniul dreptului procesual penal.

Cu ocazia adoptării Noului Cod de procedură penală au fost abrogate texte din legislația specială, dar acestea au fost cuprinse în noul cod, în scopul eliminării paralelismelor procedurale.

Au fost, de asemenea, abrogate, mai multe dispoziții referitoare la procedura de dispunere a unor măsuri restrictive de drepturi și, de asemenea, au fost abrogate texte referitoare la efectuarea constatărilor tehnico-științifice de către specialiști din cadrul Direcției Naționale Anticorupție, Direcției de Investigare a Infracțiunilor de Criminalitate Organizată și Terorism și Poliției Române, considerându-se că există suficiente reglementări în Noul Cod de procedură penală.

Pe de altă parte, s-au abrogat dispozițiile privind livrarea supravegheată, examinarea fizică și folosirea investigatorilor sub acoperire din legile speciale, luându-se în considerare reglementarea acestor instituții în Noul Cod de procedură penală.

În același timp însă, au fost armonizate dispozițiile din legile speciale cu prevederile Noului Cod de procedură penală.

S-a realizat o reglementare corespunzătoare a competențelor organelor de control constatatoare de infracțiuni, prin uniformizarea dispozițiilor din actele normative, care reglementează activitatea acestora cu noile dispoziții din Noul Cod de procedură penală.

În acest context, s-au abrogat sau modificat dispozițiile care acordau unor organe, respectiv autorități nejudiciare, competențe exclusive privind constatarea unor infracțiuni.

S-au modificat de asemenea, dispozițiile privind apărarea secretului bancar și cel profesional din legile speciale privind combaterea evaziunii fiscale și cele ale spălării banilor, precum și cele de organizare și funcționare a Direcției Naționale Anticorupție și a Direcției de Investigare a Infracțiunilor de Criminalitate Organizată și Terorism.

Au fost modificate și dispozițiile relative la competența judecătorilor stagiați, aceștia urmând să judece următoarele infracțiuni: lovirea sau alte violențe, vătămarea corporală din culpă, amenințarea, hărțuirea, violarea de domiciliu, violarea sediului profesional, furtul, furtul calificat ori furtul în scop de folosință la plângerea prealabilă, abuzul de încredere, gestiunea frauduloasă, în formă simplă, distrugerea, tulburarea de posesie, nerespectarea hotărârilor judecătorești, în anumite forme, violarea secretului corespondenței, abandonul de familie, nerespectarea măsurilor privind încredințarea minorului și împiedicarea exercitării libertății religioase¹.

În același context, cu privire la organizarea judiciară, a fost regândită și compunerea completelor de judecată ale Secției penale de la Înalta Curte de Casație și Justiție, în sensul că acestea au primit competența de a judeca apelurile împotriva hotărârilor pronunțate de curțile de apel, curțile militare de apel și de Înalta Curte de Casație și Justiție, în primă instanță, precum și contestațiile împotriva hotărârilor pronunțate de judecătorii de drepturi și libertăți și judecătorii de cameră preliminară de la curțile de apel, curtea militară de apel și Înalta Curte de Casație și Justiție.

Ca urmare a analizei volumului de activitate a secțiilor specializate maritime și fluviale de la instanțele din Constanța și Galați s-a decis că, nu se impune recrearea unor asemenea secții.

---

¹ Expunere de motive la Legea nr. 135/2010, pentru punerea în aplicare a Codului procedură penală și pentru modificarea și completarea unor acte normative care cuprind dispoziții procesual penale, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 486/15 iulie 2010

Cât privește instanțele militare, în Noul Cod de procedură penală s-a decis ca tribunalele militare (instanțe echivalente judecătorei), cât și tribunalul militar teritorial (instanță echivalentă cu tribunalul) să aibă competență exclusiv în primă instanță.

În scopul evitării prelungirii, în mod nejustificat, a soluționării procesului penal s-a identificat soluția trimiterii cauzei, după disjungere, la instanța civilă.

Actualul Cod de procedură penală reglementează distinct tehnicile de supraveghere, respectiv: interceptarea convorbirilor și comunicărilor, accesul la un sistem informatic, supravegherea video, audio sau prin fotografiere, localizarea sau urmărirea prin mijloace tehnice, solicitarea și obținerea, potrivit legii, a datelor referitoare la tranzacțiile financiare, precum și a datelor financiare ale unei persoane și tehnicile de cercetare, respectiv: obținerea listelor convorbirilor, utilizarea investigatorilor sub acoperire, participarea autorizată la anumite activități, livrarea supravegheată și identificarea abonatului.

În noua reglementare, tehnicile de supraveghere, așa cum au fost prezentate mai sus, sunt dispuse de către judecătorul de drepturi și libertăți de la instanța competentă să judece cauza pe fond, iar tehnicile de cercetare sunt dispuse de către procurorul care efectuează urmărire penală.

Relativ la măsurile preventive, Noul Cod de procedură penală introduce noi instituții moderne, preluate din legislațiile europene și adaptate legislației naționale, respectiv controlul judiciar, simplu ori pe cauțiune și arestul la domiciliu.

În noile reglementări au fost înlăturate dispozițiile privind obligarea de a nu părăsi localitatea sau țara, acestea, după cum vom vedea, fiind practic introduse în controlul judiciar simplu ori pe cauțiune.

Vom descoperi faza procesuală a camerei preliminare, o noutate absolută a Noului Cod de procedură penală, care însă de la intrarea în vigoare a Codului de procedură penală a suferit, succesiv, mai multe modificări, ca urmare a deciziilor pronunțate de Curtea Constituțională ori de Înalta Curte de Casație și Justiție.

Același caracter de noutate absolută îl au și noile dispoziții privind judecătorul de drepturi și libertăți.

SECȚIUNEA II. DEFINIȚIA PROCESULUI PENAL

Dispozițiile aflate în legea procesual penală au ca scop reglementarea activităților desfășurate pentru identificarea ori prinderea infractorilor, pentru strângerea și administrarea probelor și, în final, pentru tragerea la răspundere penală, prin aplicarea unor sancțiuni penale, a autorilor infracțiunilor.

Așadar, aceste dispoziții constituie temeiul unei activități organizate, de înfăptuire a justiției, la care participă atât părțile, cât și subiecții procesuali principali ori alți subiecți procesuali care au drepturi și obligații.

Un rol important în această activitate îl dețin, fără doar și poate, organele judiciare specializate ale statului.

În acest context, putem defini procesul penal ca fiind: „activitatea reglementată de lege, desfășurată de organele judiciare, cu participarea avocatului, a părților și a subiecților procesuali, în scopul constatării la timp și în mod complet a faptelor ce constituie infracțiuni, astfel ca orice persoană care a săvârșit o infracțiune să fie pedepsită potrivit vinovăției sale și nicio persoană nevinovată să nu fie trasă la răspundere”².

Așa cum am arătat, la desfășurarea procesului penal participă organele judiciare, părțile și subiecții procesuali, dar un rol important îl deține și avocatul.

Din categoria organelor judiciare care desfășoară activități judiciare în faza de urmărire penală fac parte organele de cercetare penală, procurorul și judecătorul de drepturi și libertăți.

a) Organe de cercetare penală sunt lucrători de poliție, care au calitatea de lucrători de poliție judiciară, ca urmare a nominalizării acestora atât de către conducătorii lor ierarhici, cât și de către procurorii care le supraveghează activitatea, pe o listă comună semnată deopotrivă de Procurorul General al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție și de Ministrul de Interne.

Pe lângă poliția judiciară din cadrul Inspectoratului General al Poliției Române, activități de cercetare penală mai desfășoară și alți lucrători care au atribuții conferite de lege în acest scop.

b) Procurorul este organul care supraveghează întreaga urmărire penală, desfășurând nemijlocit activități de urmărire penală, ori conducând și controlând activitatea organelor de cercetare penală.

c) Judecătorul de drepturi și libertăți soluționează, în cursul urmăririi penale, cererile, propunerile, plângerile, contestațiile și alte sesizări privind măsurile preventive, măsurile asiguratorii, măsurile de siguranță cu caracter provizoriu ori acte ale procurorului, în cazurile prevăzute de lege. Acesta face parte din structura instanțelor care sunt competente să judece, pe fond, cauza în care se efectuează urmărire penală.

În faza de judecată însă, organele judiciare sunt procurorul care participă la judecarea tuturor cauzelor penale, judecătorul de cameră preliminară și instanțele judecătorești.

Judecătorul de cameră preliminară, a cărui competență a fost definită pentru prima oară prin Legea nr. 135/2010, prin care a fost adoptat Noul Cod de procedură penală, verifică legalitatea trimiterii în judecată dispuse de către

---

² Ion Neagu, Mircea Damaschin, *Tratat de procedură penală – Partea generală*, În lumina Noului Cod de procedură penală, Editura Universul Juridic, București, 2014, p. 12

procuror, legalitatea administrării probelor și a efectuării actelor procesuale de către organele de urmărire penală, soluționează plângerile împotriva soluțiilor de neurmărire sau de netrimitere în judecată.

Ca și judecătorul de drepturi și libertăți, judecătorul de cameră preliminară face parte din instanțele judecătorești și își desfășoară efectiv activitatea în cadrul instanței care urmează să judece pe fond cauza penală.

Părțile, în cadrul procesului penal, pot fi atât persoane fizice, cât și persoane juridice, cu drepturi și obligații rezultate din raporturi juridice de ordin penal sau civil. Sunt părți în noua reglementare a Codului de procedură penală: inculpatul, partea civilă și partea responsabilă civilmente.

Nu trebuie ignorat rolul avocatului, care asistă sau reprezintă părțile ori subiecții procesuali, așa cum stabilesc dispozițiile art. 31 din Noul Cod de procedură penală.

În afară de aceștia la procesul penal participă și alți subiecți procesuali, respectiv: martorul, expertul, interpretul, agentul procedural, organele speciale de constatare sau alte persoane prevăzute de lege.

Așa cum se deduce din aspectele prezentate, procesul penal este constituit din trei faze importante, acestea fiind urmărirea penală, judecata și punerea în executare a hotărârilor penale.

Categoriilor de organe judiciare, pe care le-am menționat, legea le-a conferit o anumită funcție procesuală, uneori aceste organe acționând nu numai pe parcursul unei faze a procesului penal, ci și în celelalte două faze ale procesului penal.

Din punctul de vedere al exercitării funcției judiciare, potrivit art. 3 din Codul de procedură penală, deosebim următoarele categorii:

- a) funcția de urmărire penală;
- b) funcția de dispoziție asupra drepturilor și libertăților fundamentale ale persoanei în faza de urmărire penală;
- c) funcția de verificare a legalității trimiterii ori netrimiterii în judecată;
- d) funcția de judecată.

Constatăm, lipsa reglementării actuale, în cadrul articolului 3, a funcției judiciare a punerii în executare a hotărârilor judecătorești penale.

Revenind la activitatea desfășurată în cadrul procesului penal de către organele judiciare, în cadrul fazelor procesului penal, remarcăm faptul că, în prima fază, cea de urmărire penală, își desfășoară activitatea organele de cercetare penală și procurorul, acesta având atributul de coordonator al întregii activități de urmărire penală și competența de soluționare a cauzelor după terminarea fazei de urmărire penală.

În cadrul aceleiași faze însă, atribuții revin și judecătorului de drepturi și libertăți, care emite acte de dispoziție asupra drepturilor și libertăților persoanei.

Dacă la începutul urmăririi penale această fază este marcată de emiterea unei ordonanțe, prin care potrivit art. 305 alin. 2 din Codul de procedură penală, se dispune începerea urmăririi penale, momentul final este marcat tot printr-o

ordonanță, care poate fi de clasare sau de renunțare la urmărirea penală, dar pe lângă aceasta urmărirea penală se poate finaliza prin rechizitoriu, prin intermediul căruia se poate dispune trimiterea în judecată a unui inculpat, dar și clasarea sau renunțarea la urmărirea penală cu privire la inculpat. Altfel spus, prin intermediul rechizitoriului se dispune, deopotrivă, trimiterea în judecată a unor persoane, dar și netrimitea în judecată a aceleiași persoane pentru alte infracțiuni, altele decât cele pentru care a fost inculpat, pe de o parte, iar pe de altă parte se poate dispune netrimitea în judecată a altor persoane.

Faza a doua a procesului penal este aceea în care suverane sunt judecătorul de cameră preliminară și instanțele judecătorești, la care participă, în mod obligatoriu și procurorul.

Instanțele de judecată au rolul cel mai important în această fază a procesului penal, adoptând soluția legală și temeinică la terminarea judecării cauzei.

Dacă momentul inițial al fazei de judecată îl constituia sesizarea procurorului, prin rechizitoriu, momentul final îl constituie pronunțarea hotărârii judecătorești.

A treia fază a procesului penal o constituie punerea în executare a hotărârilor judecătorești. În cadrul acestei faze momentul inițial îl reprezintă emiterea mandatului de executare și a ordinului prin care se interzice condamnatului să părăsească țara.

Nu trebuie să facem confuzie între hotărârea judecătorească și mandatul de executare a pedepsei, acesta din urmă fiind actul care se predă împreună cu condamnat la locul de detenție.

Mandatul de executare și ordinul prin care se interzice condamnatului să părăsească țara sunt de competența judecătorului delegat al instanței de executare. Acest magistrat își desfășoară activitatea la instanță, având pe lângă alte atribuții specifice și cele de judecător delegat. Tot el trimite aceste documente la organul competent, care poate fi organul de poliție de la domiciliul sau reședința condamnatului sau la locul de deținere, când condamnatul a fost deja arestat preventiv, în timpul judecării ori la comandantul unității militare unde efectuează serviciul militar, dacă cel condamnat este militar. Totodată, judecătorul delegat sesizează și organul competent să elibereze pașaportul și, de asemenea, Inspectoratul General al Poliției de Frontieră.

Momentul final al acestei din urmă faze este diferit, în raport de sancțiunea penală pusă în executare. Astfel, în situația executării pedepsei închisorii, momentul final îl reprezintă, potrivit dispozițiilor art. 557 alin. 7 din Codul de procedură penală, întocmirea procesului verbal, iar în situația pedepsei amenzii, potrivit dispozițiilor art. 559 alin. 1 din Codul de procedură penală, momentul final îl reprezintă depunerea recipisei de plată integrală a amenzii la judecătorul delegat.

CAPITOLUL II. PRINCIPIILE ȘI LIMITELE APLICĂRII LEGII PROCESUAL PENALE

SECȚIUNEA I. PRINCIPIILE FUNDAMENTALE ALE PROCESULUI PENAL

Principiile fundamentale analizate în acest capitol sunt reguli după care se desfășoară procesul penal, având caracter general. Acestea sunt reglementate, ca și reguli procedurale, aplicabile în tot cursul procesului penal.

Principiile fundamentale sunt reglementate de dispozițiile art. 12 din Codul de procedură penală, acestea fiind următoarele:

- legalitatea procesului penal;
- separarea funcțiilor judiciare;
- prezumția de nevinovăție;
- aflarea adevărului;
- ne bis in idem;
- obligativitatea punerii în mișcare și a exercitării acțiunii penale;
- caracterul echitabil și termenul rezonabil al procesului penal;
- dreptul la libertate și siguranță;
- dreptul la apărare;
- respectarea demnității umane și a vieții private;
- limba oficială și dreptul la interpret.

Pe lângă principiile enumerate mai sus, întâlnim alte două principii care, chiar dacă nu sunt reglementate expres, au o importanță deosebită în desfășurarea procesului penal, respectiv principiul egalității persoanelor în procesul penal și principiul operativității procesului penal.

§ 1. Principiul legalității procesului penal

Principiul legalității (*nulla iustitia sine lege*), stabilit de dispozițiile art. 2 din Codul de procedură penală, are ca temei principiul general al legalității, pe